

«ЩЕ НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНИ І СЛАВА, І ВОЛЯ...»

Музична редакція Державного гімну була затверджена Верховною Радою України 15 січня 1992 року, що знайшло своє відображення у Конституції України. Проте, тільки 6 березня 2003 року Верховна Рада ухвалила Закон «Про Державний гімн України», яким пропонувалося затвердити як Державний та Національний гімн на музику Михайла Вербицького зі словами тільки першого куплета і приспіву пісні Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна».

Рішенням 37-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 200-річчя з дня народження українського композитора Михайла Вербицького включене до календаря пам'ятних дат на 2014-2015 рік, які будуть відзначатись під егідою цієї найбільш авторитетної в галузі освіти, науки і культури організації.

Пісенний символ народу

«Ще не вмерла Україна» була вперше опублікована для чотириголосого чоловічого хору без супроводу у збірнику «Кобзар», що вийшов у Львові 1885 року під редакцією близьких до Вербицького композиторів і музичних діячів А. Вахнянина та П. Бажанського. Твір сприймався сучасниками як своєрідний національний символ, його вмістили у першому розділі збірника, серед поширених в Галичині пісень-гімнів «Мир вам, браття», «Щастя нам, Боже».

Вперше пісню почули в Перемишлі. Окремі згадки про її виконання відносяться до 1863 року.

Більш широке оприлюднення і перший помітний громадський резонанс твору пов'язані з театральним середовищем.

Потужно, вільно, як пісня-гімн «Ще не вмерла Україна» прозвучала під керівництвом Анатолія Вахнянина (пізніше – перший голова товариства «Просвіта») як заключний номер першого на західноукраїнських землях Шевченківського концерту, влаштованого в Перемишлі 10 березня 1865 року на роковини смерті Кобзаря.

Твір завоював пріоритет у святкових патріотичних концертах і набув офіційно-репрезентативного значення. Велими резонансним було виконання гімну «Ще не вмерла Україна» під час поїздки хору «Боян» у 1891 році до Праги на відкриття чеської Красної виставки. Він прозвучав у концерті, влаштованому у «Міщанській Бесіді» на честь української делегації.

А найважливіше, пісню сприйняв український загаль. Вона стала по-справжньому народною, широко відомою і розспіваною. У побуті, подібно як це має місце з фольклорними зразками, пісня шліфувалася, видозмінювалася, і хоча загальна поетично-музична основа лишалася незмінною, в ній часом, особливо на зламі XIX і XX століть, почали з'являтися деякі нові словесні й мелодичні нюанси. Мелодія, на яку співали пісню, дещо відрізнялася від зафіксованої у «гітарному зошиті» М. Вербицького. Проте, утворена в народному побуті, вона впродовж десятиліть зберегла основні контури незмінними, друкувалася у призначених для широкого вжитку популярних масових виданнях.

Особливо широко вживали цей гімн через те, що його авторами були наддніпрянець і галичанин – це підкреслювало соборність українських земель, що особливо актуально сьогодні.

«Ще нам, браття українці, усміхнеться доля»

Михайло Вербицький (1815-1870) – автор музики до Українського Державного

«У березні цього року ми відзначаємо дві знакові та взаємопов'язані між собою дати. Виповнюється 200 років від дня народження українського композитора і громадського діяча, автора музики Державного Гімну України Михайла Вербицького та 150 років відтоді, як уперше публічно було виконано національний гімн «Ще не вмерла України і слава, і воля...», – сказано в зверненні Президента.

Гімну, один із перших українських професійних композиторів Галичини, фундатор Перемишльської композиторської школи, диригент, громадський діяч, священник.

М. Вербицький народився 4 березня на Лемківщині, в селі Явірник Руський біля Перемишля (нині – Польща) і був хрещений в селищі Улюч (пол. Ulucz), де його батько служив священником у старовинній дерев'яній Вознесенській церкві. Коли хлопчикова виповнилося 10 років, батько помер. Над Михайлом і його молодшим братом Володиславом взяв опікунство далекий родич – перемишльський єпископ Іван Снігурський – один із видних діячів Української греко-католицької церкви, засновник музичної школи при перемишльській кафедрі УКГЦ.

Спочатку брати навчалися в гімназії, а після – в ліцеї. У 1828 році при Перемишльській кафедрі Іван Снігурський заснував хор, а після – музичну школу. Уже на Великдень наступного 1829 року цей хор дебютував у святковому богослужінні, де Михайло виступив як соліст. Побачивши такий блискучий результат Іван Снігурський запрошує з Чехії кваліфікованого диригента і композитора – Алоїза Нанко. Саме у нього Михайло отримав системну музичну освіту, зокрема із композиції. Важливе значення для формування майбутнього композитора мав репертуар хору, що складався як із творів класичних композиторів – Йозефа Гайдна, Вольфганга Амадея Моцарта, так і з музики українських композиторів – Дмитра Бортнянського, Максима Березовського. М. Вербицький згодом пригадавав, що у 1830 році школа у Перемишлі «стала консерваторією в мініатюрі, а хор дорівнював добрій опері, – і виявилось, що існує в Європі, крім трьох відмінних за характером категорій музики: німецької, французької, італійської, також четверта характеристична категорія: українська».

У 1832 році Михайло Вербицький вступав до Львівської духовної семінарії, де керував семінарським хором; там навчився віртуозній грі на гітарі, яка була його улюбленим інструментом упродовж життя, і запровадив моду на гітару в Галичині. Численні твори, перекладені або створені ним для гітари, стали популярними у галицькому домашньому музикуванні. До нашого часу збереглося створене ним «Поученіє Хітарі» – один із перших подібних посібників в Україні.

У другій половині 40-х років XIX століття Михайло Вербицький звертається до релігійної музики – в цей період він пише повну Літургію для мішаного хору (1847 р.), яка і сьогодні звучить у багатьох церквах Західної України. З-поміж його духовних творів виділяються такі хори: урочистий «Іже херувими», ліричний «Єдин свят», знаменитий величальний «Ангел вопієше» та інші

церковні композиції. Біблійні тексти осмислені у камерному ключі. Основа його хороваго письма – це чітка акордова структура. У духовній музиці М. Вербицького майже відсутні фольклорні мотиви. На відміну від інших його творів, у них відчутний вплив західноєвропейських музичних традицій, а саме – музики Д. Бортнянського.

1850 року Вербицький отримав ієрейські свячення. Після переїзду протягом кількох років з однієї сільської єпархії на іншу з 1856 року проживав у бідному надсянському селі Млини на Яворівщині. Займався педагогічною діяльністю, писав статті, творив музику. Серед його учнів були отці-композитори Віктор Матюк і Порфирій Бажанський.

У 1864 році у Львові створили професійний український театр «Руська бесіда», а оскільки всі тодішні вистави (здебільшого перекладної польської, французької, німецько-австрійської драматургії) мали музичні номери чи вставки, то Михайло Вербицький зробив для них усіх музичний супровід. Для цього театру він пише побутову мелодраму «Підгір'яни», одну з найпопулярніших п'єс композитора, згодом – «Сільські пленіпотенти», «Прощачку».

М. Вербицький автор музично-сценічних композицій, що дістали назву співо-гри: «Верховинці», «Школяр на мандрівці», «Підгір'яни» та ін. До цих театральних п'єс композитор писав увертюри, що стали першими зразками української симфонічної музики в Галичині. Його хорова та інструментальна музика була тісно пов'язана з галицькими народними піснями й танцями. Іван Франко називав його «найзначнішим талантом» серед галицьких композиторів.

Одним із найвидатніших творів Вербицького стає масштабна епічна інтерпретація «Заповіту» Тараса Шевченка.

Михайло Вербицький писав сакральні і світські твори. Саме йому належить збірка салонних пісень для чоловічих квартетів. Композитор залишив майже сорок церковних композицій, понад десять оркестрових рапсодій, кілька симфонічних увертюр, навіть полонези і солоспіви, музику до двадцяти театральних вистав, світські пісні. Його пісні миттєво розходились поміж людьми і чимало з його мелодій донині вважаються народними.

Останні дати на музичних творах Михайла Вербицького датовані 1870 роком – за лічені місяці до його смерті. Фундатор професійної музичної культури в Галичині – залишений на вічний спочинок на етнічних українських землях у складі Польщі.

А Гімн «Ще не вмерла України і слава і воля» створений Павлом Чубинським та Михайлом Вербицьким, звучить сьогодні могутньо й гордо – як символ невмирущої

сили народу, котрий обрав шлях свободи і незалежності.

Вшанування пам'яті

Іменем Михайла Вербицького названа місцева школа у селі Стрільки Старосамбірського району на Львівщині, в якому з 1853 по 1856 рік він був адміністратором каплиці на горі. І ось уже п'ятнадцять років у Стрільках відбуваються фестивалі духовної музики імені отця Михайла Вербицького, на які приїжджають найкращі церковні та шкільні хори району й області.

1856 року Вербицький осів у селі Млини (тоді Ярославського повіту), де прожив решту свого життя. Поряд із кордоном, на нині польській землі, біля старовинної, із 1740 року, дерев'яної церкви Покрови Пречистої Богородиці стоїть скромний пам'ятник на могилі автора мелодії українського Національного і Державного Гімну. На пам'ятнику вирізьблено напис: «Піонірові української пісні». 12 квітня 2005 за участю Президента України Віктора Ющенка посвячено пантеон над могилою о. Михайла Вербицького.

Громада с. Яворова на Львівщині встановила Михайлові Вербицькому пам'ятник і назвала його іменем музичну школу та вулицю. Є вулиця його імені також у Львові.

У червні 2013 завершився Всеукраїнський конкурс на найкращу концептуальну ідею пам'ятника Михайлові Вербицькому, що був оголошений Львівським регіональним суспільно-культурним товариством «Надсяння». Перемогу здобув проєкт творчого колективу скульпторів Андрія та Володимира Сухорських і архітектора Володимира Стасюка. Пам'ятник, як тест на громадянську зрілість, встановлять у львівському сквері на розі вулиць Бандери, Вербицького і Чупринки.

27 лютого 2015 депутати Тернопільської міської ради прийняли рішення про присвоєння тернопільській музичній школі № 2 імені Михайла Вербицького.

4 березня 2015 року, численні делегації від Прикарпаття взяли участь в урочистих заходах, які представники української діаспори в Польщі провели на цвинтарі в с. Млинах Підкарпатського воєводства, де поховано М. Вербицького, та в Перемишлі. А напередодні, 28 лютого, в с. Явірнику Руському Перемишльського повіту відкрили меморіальну таблицю на дзвіниці храму, в якому парохував о. Михайло.

Національний банк України вводить в обіг 4 березня 2015 року пам'ятну монету номіналом 2 гривні «Михайло Вербицький». Монету виготовлено з нейзильберу, категорія якості карбування – «спеціальний анциркулейтед», маса – 12,8 г, діаметр – 31,0 мм, тираж – 30 тисяч штук.

До 200-річчя від дня народження Михайла Вербицького та 150-річчя першого публічного виконання Національного Гімну

у навчальних закладах проводились: години історії на тему: «В цьому імені – слава України»; 10-хвилинки на уроках предметів художньо-естетичного циклу «Свячення нашого народу: біографія пісні-гімну»; бесіди, «круглі столи», науково-практичні конференції, семінари, вечори пам'яті; у шкільних бібліотеках оформлено експозиції «Національний Гімн України: духовність та незламна віра народу»; випускались тематичні інформаційні бюлетені, присвячені творчості митця; науково-дослідницькі роботи учнів, членів обласного територіального відділення МАН України зорієнтовано в аспекті досліджень життя і творчості композитора; створено виставки дитячого малюнка на тему: «Ще нам, браття українці, усміхнеться доля». У кабінетах музики створено виставки-портрети «Вербицький – священник, композитор, громадський діяч».

10 березня – річницю першого публічного виконання Національного Гімну – в навчальних закладах України відзначили патріотичним флеш-мобом із масовим виконанням учнями та педагогами Державного Гімну, переглядом створених учнями мультимедійних презентацій «Живе України і слава, і воля!», зустрічами із громадськими діячами, воїнами АТО та іншими.

У Вільнюському НВК ювілейним датам присвятили такі заходи: музичний калейдоскоп «Мелодія, що варта цілого життя», година-портрет «Автор українського гімну», історичний екскурс «Біографія пісні-гімну», урок-гостини «У М.М. Вербицького», година-знайомство «М. Вербицький – символ національного відродження», експозиція у бібліотеці «Біля витоків державних символів».

